

NEOLOGIZMELE - ASALT NOVATOR DE ORDIN LEXICAL

Conf.univ., dr. **Elena BELINSCHI**,
Universitatea de Stat "Alecru Russo" din Bălți

Influența cuvintelor străine asupra limbii române s-a făcut – în contextul internaționalizării și modernizării lexicului – cu mult mai mare, în ultimele decenii, prin "invaziile" împrumuturilor, cu predilecție anglo-americane. Tendințele limbii române largesc culoarele de acces ale neologismelor, evidențiindu-se deopotrivă și perspectiva lingvistică, și aspectele funcționale, derivate din relația limbă-cultură-societate. Lista neologismelor de împrumut, îmbogățindu-se zilnic în diferite domenii, câștigă tot mai mult teren, dar nu este scutită de anumite consecințe privind sistemul de formare a acestor cuvinte, grația și pronunția lor.

Grație frecvenței inovațiilor terminologice actuale și a exploziilor informaționale (oral-scrise, audiovizuale etc.), bazate pe cuvinte noi, se largesc culoarele de acces ale acestora și apare necesitatea cercetării lor multidirecționale. Cuvintele de împrumut apar zilnic în diferite domenii: artă, sport, financiar, comunicații. Punerea în circulație a unor termeni și expresii terminologice noi, calificate ca *neologisme* (ne vom referi, în principiu, la împrumuturile din alte limbi) s-a realizat prin mai multe influențe, dintre care cele mai importante sunt: latină savantă, italiană, franceză, engleză, germană și rusă³⁹.

Cercetarea terminologiei neologice din ultimele decenii, cuprinse de sfârșitul mileniului al doilea și începutul celui de al treilea, este o realitate lingvistică, poate chiar socio-culturală, ce vine să pună în circulație sau, după cum afirma regretatul acad. N. Corlăteanu, „să familiarizeze specialiștii cu tot ce e nou în știință și tehnică în general, precum și publicul larg, care tinde a păși într-o lume civilizată europeană și mondială” [2; p. 7].

Că nu micșorăm importanța neologismelor pentru limba română atunci când observăm dificultățile în a le utiliza, recurgem la o comparație găsită la B. P. Hasdeu în studiul despre circulația cuvintelor: „Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii; că banii aceia sînt buni carii împlă în toate țările, așa și cuvintele acelea sunt bune carele le înțeleg toți” [apud 3; p. 259].

---

³⁹ Unii termeni neologici de origine latino-romanică au pătruns în limba română încă din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea prin intermediul limbilor neogreacă, polonă și rusă [1; p. 60].

Referindu-ne la neologismele din limba engleză, deosebim două categorii, vechi mai întâi. Constatăm că ele au pătruns direct sau indirect în limba română. Începînd cu ultimele decenii ale sec. al XIX-lea, limba română a împrumutat o serie de anglicisme prin filiera altor limbi, cum ar fi: a) aproape exclusiv prin intermediul limbii franceze. La unele anglicisme sensul lor coincide cu cel al etimonului franțuzesc (*dancing, pick-up, smocking*), la altele modificările fonetice sunt asemănătoare cu cuvintele franceze (*beefsteak, rostbeef, sandwich*); b) prin sec. al XX-lea ne-au venit prin mijlocire germană sau rusă. În perioada interbelică, româna s-a îmbogățit cu o serie de termeni tehnici englezești preluați prin intermediul limbii germane (*boiler, diesel, coca*), iar după '40, prin intermediul limbii ruse: *radiolocație, conveier, bulldozer*.

Alte anglicisme și americanisme, intrate mai recent în stocul lexical al comunității, denotă o tendință pe deplin firească a limbii române. Multe din ele se produc funcțional, „apoi sunt acceptate și adoptate între mijloacele individuale de exprimare ale destinatorilor” [4; p. 85]. Bazîndu-ne însă pe observațiile lingvistei Adriana Stoichițoiu-Ichim (dintr-o serie de lucrări la tema dată), cuvintele noi nu constituie o particularitate numai a limbii noastre sau un fenomen lingvistic izolat, ci se înscriu în tabloul complex al invaziei anglo-americanismelor în diverse limbi europene [5; p. 133].

Reacții diverse⁴⁰ atestăm atunci cînd neologismele, avînd caracter internațional, apărute la noi din engleză, din franceză ori dintr-o altă limbă influențată de engleza americană (de tip: *bluji (jeans), jazz, boss, holding, mass-media, motel, radar, cow-boy* etc.), sunt în măsură a surprinde și continuități (dacă sunt înregistrate în dicționare), și discontinuități (cînd prin aspectul lor „frapant” ele fac o dezordine în lexic și alta în morfosintaxă – dezordine lexicală explicabilă grație „convulsiilor comunicării jurnaliste” (cum le zice Gh. Bulgăr într-o prefață) [6; p. 6 - 7].

Ne dăm destul de bine seamă că se știrbesc calitățile limbii atunci cînd ea pretinde, cu orice preț, a se îmbogăți prin împrumuturi. Astfel, nu o mai putem obliga ca ea să respecte corectitudine sintactică și ortografică și,

---

⁴⁰ *Orientările puriste opun rezistență, duc o luptă împotriva folosirii vitalizate a anglicismelor. Spre exemplu: R. Etiemble (1964) numește aceste idiome hibride „franglais” sau „anglomanie care apare ca o maladie reală și gravă a limbii franceze”. Felix de Grand Combe (1954) vede în anglomanie „o rătăcire deplorabilă și antipatriotică”, Rene Georjin (1963) le apreciază drept „inflație stilistică”; Sextil Pușcariu (1976) – „barbarizme”, Louis Deroy utilizează termenul „peregrinism”, Louis Guilbert (1975) – xenisme sau Florica Dimitrescu (1982) le consideră „cuvinte străine” [5; p. 132-134].*

cu atît mai mult, precizie gramaticală și flexibilitate. De exemplu, numai în orașul nostru cîte „surprize” împrăștiate prin reclamele de pe garduri, piloni sau prin ziarele locale, sau cele de pe/și din troleibuze și autobuze; în numirile de firme comerciale, baruri, școli specializate etc. Să luăm cuvîntul *oficiu* (întîlnit separat sau în sintagme) care apare pe frontispiciul multor edificii prin toate cartierele municipiului Bălți, avînd și o ortografie liberă: *office, oficce, officce*, și *oficiu* sau altul, *WC*, înregistrat: *viceu, veceu, weceu, WC-ul*.⁴¹ Aproape toate parterele clădirilor de locuit „donate” firmelor, din apartamente ale locatarilor, au devenit: *Market, minishop, supermarket, store, UnicSupermarket/-ting* și multe alte inscripții certate cu ortografia și cu gustul estetic. Și dacă am zăbovi și-n satele moldovenești?! Comentariu de prisos!

Apariția unor creații lexicale noi în stilul vorbit și, mai ales, scris este o piedică și mai puternică în a crea o comunicare corectă, obligată a ține cont de mijloacele de realizare, din punct de vedere gramatical, a raporturilor dintre cuvinte, a funcției lor sintactice într-un enunț simplu sau compus. (Exemple: *Un week-end la Bălți al speaker-ului Petru Lucinschi*. – Curierul de Nord, 27 noiembrie 1993; *Se anunță un concurs pentru studenții de la facultățile de design, arhitectură... Câștigătorii vor beneficia de un curs de instruire la un centru de publishing la București*. – Idem, 20 noiembrie 1993 etc.).

Dacă, vorbind despre franțuzisme, Garabet Ibrăileanu considera că „suprasaturarea de cultură (lectură) franceză a intelectualilor este o piedică serioasă la perfecționarea limbii noastre literare-a limbii ideilor” [7.3; p. 249], credem și noi că procesul de neologizare cu anglicisme pentru vorbitorul contemporan (rural sau urban) prezintă dificultăți, „împiedicînd ușurința scrierii și claritatea cugetării” [2; p. 43].

Noi ne vom exprima doar neliniștea referindu-ne la limbajul elevilor, neformat încă, dar obligat, conform manualelor de limbă și literatură română, să utilizeze cuvinte noi, abrevieri al căror izvor de unde au pornit ele nu se mai sesizează ușor întotdeauna. (Exemplu: În manualul de cl. a VIII-a se studiază textul *Harry Potter* de J. K. Rowling (*un capitol*), în cl. a IX-a apare *Casa* de Ray Bradbury; sau desene, pictură străină, informații

---

⁴¹ Un caz similar și amuzant găsisem la scriitoarea Daria Donțova (în „Dorm jucăriile obosite”, - Moscova, 2004, p. 187). Numele de familie francez Chanel, scrie autoarea, devine Channel, iar Dior – Deor; Lagerfeld se vrea, la Moscova, Lagerfild, iar Paco Rabanne – Pacco Rabanna. Și doar o literă fiind schimbată, „în dulapul dv. cu producție de firmă, scrie D. Donțova cu sarcasm și umor, te-ai ales cu o cîrpă insuportabilă”.

despre modă la port; obiceiuri specifice altor popoare, dar nu nouă (!) etc. Parcă noi nu avem nici literatură, nici artă, nici istorie, în principiu, cultură națională!).

Vocabularul la zi, înregistrează nu numai un tip de neologisme – din limba engleză, ci, în general, o mulțime de cuvinte „aduse” de vilegiatura intercontinentală. Lexicul nostru tot se dilată, adăugînd cuvinte din limbile cu o circulație vădită. Unele din împrumuturi, fixate în mediul moldav, rămîn totuși neclare în pronunție și în ortografiere.

Printre neologisme se remarcă și așa-numitele *cultisme* – termeni despre care aflăm că „în general, trebuie evitați”, căci, după cum afirmă C. Ionescu și M. Cerkez, „se apropie foarte mult de elemente de jargon” [8; p. 23]. Autorii fac trimitere, pentru aceste cultisme, la periodică, la stilul publicistic (ziare, limbajul criticii literare, cinematografice și de televiziune), selectînd din ele exemple de tipul: *show, top-ul, business, spleen, sexy, pop, puzzle ș.a.*

Manualele noastre școlare de limbă română de orice nivel (primar, gimnazial sau liceal), „bombardate” fiind de asemenea neologisme, sunt și ele o cale de apariție a cuvintelor noi. Aceste cuvinte pot îngreuna comunicarea dintre elevi, barem cu riscul de a fi și obstacol în înțelegerea unor texte. De exemplu, dacă elevii de alte etnii, studiînd româna, învață la orele de limbă și literatură română diferența dintre stilurile de muzică *DISCO, HIPPIE, NEW WAVE, PUNK, ROCK, HIP-HOP* și caracteristica psihoetică a reprezentanților acestor stiluri (Manual, *Vino cu noi!* (2000), cl. a VIII-a a școlii alolingve), noi suntem siguri că, să fi învățat elevii în orice limbă (română – de stat sau națională – rusă, ucraineană etc.), cuvintele noi *sexy, pop, puzzle ș.a.*, cum s-au citit la ora de limba română, așa se vor citi, pronunța și memora la ora de altă limbă. Avînd statut de neologism, poate că nu sunt ele atît de efemere și nici „cuvinte în vînt”, dar, să recunoaștem, nu cu scopul de a-i face pe străini să simtă, să înțeleagă mai ușor specificul limbii noastre jonglăm cu multe „perle” de exprimare modernă. E cunoscut faptul că în multe țări sunt ținute sub control atît influențele străine, cît și dezvoltarea limbii în general (de ex. Franța, Germania).

Un gest demn de urmat, fiind „ca o expresie a protecționismului lingvistic, în anul 1982 apărea la Paris o antologie de texte legislative... cu scopul de a garanta exclusivitatea limbii franceze în viața social-politică, științifică și culturală, unde locul ei era serios periclitat de expansiunea engleză” [5; p. 134]. Volumul cuprindea și lista de termeni franțuzești „recomandați oficial” pentru a înlocui anglicismele”: spre exemplu, termenii autohtoni propuși *cadreur, industrie de spectacle, palmares, animateur,*

moyens, ... ca alternativă pentru anglicisme *cameraman*, *show business*, *hit-parade*, *disk-jockey*, *media* ... [Ibidem]

Spre deosebire de neologismele asimilate („românizate”), cele recente își păstrează aspectul grafic și fonetic din limba de origine. Marcându-și caracterul „străin” prin ortografie, ele se apropie de sistemul de formare și structurare morfosintactică a limbii-gază, rămânând a fi și o enigmă în lecturarea de către noi a unui text: dacă pe aceeași pagină cuvintele noi sunt, de origine, diferite (pe același trolei/autobuz reclamele sunt din diferite limbi) vom putea face față în a citi, pronunța și transcrie aceste neologisme?

Supraapeciind trăsăturile unor limbi străine – trăsături “introduse în limba românească”, se produc greșeli considerabile. Traducerile greșite din limbile străine și preluarea unor sensuri străine pentru cuvintele existente în limba română aduc la confuzii și greșeli în vorbirea curentă.⁴² Printre cei ce-i poartă de grijă limbii noastre este și Ana Tătaru (Heidelberg) care și în titlul articolului se întreabă retoric “Limba română, încotro?”. În articol se cuprinde un șir de probleme importante ale vorbirii, printre care și influențele străine. Autoarea schițează o imagine clară a numeroaselor influențe străine asupra limbii române, “unele cu totul negative”, numindu-le cu îngrijorare “modificări negative contrare păstrării specificului românesc al limbii” [7.2; p. 971].

Acceptăm noi noul, dar în amploarea înnoirilor lexico-semantice din toate stilurile funcționale ale limbii noastre nu strică și o mai mare atenție în felul de adaptare, transpunere, la exprimarea scrisă și orală. Este semnificativă, în sensul acesta, și grija față de limbă, pe care purta T. Maiorescu, căci el zicea: “Acolo unde pe lângă cuvântul slavon există în limba populară un cuvânt curat român, cuvântul slavon trebuie să fie depărtat și cuvântul român păstrat” [7.3; p. 439].

Neologismele, a căror prezență își face loc tot mai activ în limba noastră contemporană (în anumite medii și diferite domenii), câștigă teren, se vor recunoscute. Și să nu uităm însă că ele, după povăța lingvistului N. Corlăteanu, “se cer a fi nu numai adoptate, ci și adaptate la spiritul, “noi-ma” limbii noastre, adică la normele ei fonetico-fonologice, gramatico-

---

⁴² *Un caz autentic: Termenul management apare ca disciplină în nomenclatura planului de studii universitar, respectiv, în orarul lecțiilor din holul blocului de studii. Cum se pronunță? Aici îl auzim și ne uimim. Bogat în variante de pronunție pe coridor, rămîne enigmă și cînd apelăm la DLRC [9; p.332]. Vasile Breban l-a înregistrat tot management, și noi conchidem, naiv de tot: cuvînt alcătuit din patru silabe (regula!), după accent, proparoxiton. În realitate, și la origine, și în vorbirea orală mai există variante.*

derivative, lexico-stilistice și noționale, pentru a satisface setea generală de cunoaștere și înnoire a vieții politice, social-economice, culturale” [2; p. 7].

Referințe bibliografice

1. Andrei, Mihail; Ghiță, Iulian, *Limba română. Fonetică. Lexicologie, Morfosintaxă*, - București: Editura Corint, 1996.
2. Corlăteanu, Nicolae, *Încadrarea lingvistică în realitățile europene*, - Chișinău: Editura A.S.E.M., 2001.
3. Byck, Jacques, *Studii și articole. Pagini alese*, - București: Editura Științifică, 1967.
4. Chiriac, Marilena, *Probleme de vocabular prin explicații și texte*, - București: Editura Recif, 1996.
5. Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Observații privind influența engleză în româna contemporană. // Cursurile de vară și colocviile științifice de limba, literatura, istoria și arta poporului român*, - Universitatea București, 1993, p. 130-143.
6. Uritescu, Dorin N., *De la chioșcărie la vesternizare. Mic dicționar de termeni actuali*, - București: Editura Humanitas, 1993.
7. *Limba română – adevărata mea Patrie. Antologie filologică*, - București – Chișinău: Litera Internațional, 2005.
- 7.1. Maiorescu, Titu, *Originea, construirea și dezvoltarea limbii române literare. Neologisme*, p. 436 – 456;
- 7.2. Tătaru, Ana (Heidelberg), *Limba română, încotro?*, p. 971 – 981;
- 7.3. Ibrăileanu, Garabet (1871 - 1936), *Problema limbii literare (fragment)*, p. 243 – 250.
8. Ionescu, Cristina; Cerkez, Matei, *Gramatică și stilistică*, - București: Editura ALL Educațional. S.A., 1997.
9. Breban, Vasile, *Dicționar al limbii române contemporane de uz curent*, - București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.